

Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä 22.04.2025

Lahden kaupunki, Sivistyslautakunta, 22.04.2025

Muutokset ja täydennykset opetussuunnitelmaan: Arjen taidot -oppimiskokonaisuus ja valinnaisuus yläkoulussa

236/12.00.01.00/2025

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

opetuksen suunnittelija Larvus Petra, 044 4820790

palvelupäällikkö Saresma Kirsikka, 044 4826409

Päätös

Esittelijä

opetus- ja kasvatusjohtaja Jämsén Virve

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta päättää hyväksyä Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmaan lukuun 13 Valinnaisuus perusopetuksessa esityksen mukaisesti tehtävät muutokset ja täsmennykset sekä hyväksyy osaksi Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmaa paikallisen Arjen taidot -oppiaineen, joka sijoitetaan Lahden perusopetuksen tuntijaossa seitsemännelle vuosiluokalle (yksi vuosiviikkotunti). Arjen taidot -oppiaineen opetus toteutetaan Lahden perusopetuksessa seitsemännellä vuosiluokalla tuntijaossa olevaa valtakunnallisen minimin ylittävää Lahti-tuntia hyödyntämällä.

Lisäksi sivistyslautakunta hyväksyy taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien osalta esitetyn tuntijakomuutoksen ja päättää siirtää kahdeksannelta vuosiluokalta yhden vuosiviikkotunnin taide- ja taitoaineen valinnaisaineelle varattuja tunteja seitsemännelle luokalle. Seitsemännelle luokalle siirrettävä taide- ja taitoaineen

valinnainen tunti osoitetaan käsityöhön. Koulut, joissa järjestetään taide- ja taitoaineen painotettua opetusta, voivat poiketa painotetussa opetuksessa opiskelevien oppilaiden kohdalla tästä ja osoittaa taide- ja taitoaineen valinnaisen tunnin painotetun oppiaineen opetukseen.

Perusteluosa

Perusopetuksen aikana oppilas opiskelee kaikille yhteisiä oppiaineita, valinnaisia oppiaineita sekä mahdollisesti opetuksen järjestäjän paikallisesti määrittämiä oppiaineita. Valtioneuvoston asetuksessa (VNA 111/2023) määritellään vähimmäismäärä vuosiviikkotunteja niin yhteisille oppiaineille kuin myös taide- ja taitoaineiden valinnaisille tunneille, valinnaisena aineena opetettaville aineille sekä vieraiden kielten vapaaehtoisille ja valinnaisille oppimäärille. Lahden perusopetuksen tuntijakoon on sijoitettu kaksi valtakunnallisen vähimmäistuntimäärän ylittävää Lahti-tuntia, jotka ovat tämänhetkisessä tuntijaossa sijoitettu viidennelle ja seitsemännelle vuosiluokalle valinnaisaineisiin. Sen lisäksi valinnaista A2-kieltä opiskelevat oppilaat saavat kielivalinnan perusteella kahdeksan vuosiviikkotuntia enemmän opetusta kuin oppilaat, jotka opiskelevat vain kaikille yhteisiä aineita. (Liite 1, Lahden perusopetuksen tuntijako, sivla 23.1.2025 §8.)

Lahden perusopetuksessa kaikki oppilaat opiskelevat valinnaisia aineita vuosiluokilla 4–9 sekä taide- ja taitoaineiden valinnaisia tunteja vuosiluokilla 3–9 opetuksen järjestäjän osittain osoittamalla tavalla. Kaikille yhteisten valinnaisainetuntien lisäksi Lahdessa oppilas voi halutessaan hakea painotettuun opetukseen joko kolmannelle tai seitsemännelle vuosiluokalle tai oppilas voi valita valinnaisen vieraan kielen kolmannelta vuosiluokalla. Painotetun opetuksen järjestämiseen voidaan hyödyntää perusopetuksen valinnaisainetunteja, millä on vaikutusta painotetussa opetuksessa opiskelevien oppilaiden muihin valinnaisainevalintoihin.

Sivistyslautakunnalle esitetään hyväksyttäväksi seuraavat jäljempänä erikseen selvitettävien kokonaisuuksien muutokset:

1. kaupunkitasoisen valinnaisainetarjonnan yksinkertaistamista siten, että lukuisat erinimiset valinnaisainekokonaisuudet ryhmitellään opetettavien oppiaineiden alle
2. Arjen taidot -oppimiskokonaisuus kaikille 7. luokkalaisille oppilaille yhteisesti opetettavana oppimiskokonaisuutena opetuksen järjestäjän paikallisesti määrittelemänä oppiaineena
3. yhden kahdeksannella vuosiluokalla opetettavan valinnaisen tunnin siirtämistä seitsemännelle vuosiluokalle.

Valinnaisainetarjonnan yksinkertaistaminen Lahden paikallisessa opetussuunnitelmassa

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden kehittää osaamistaan kiinnostuksensa mukaan.

Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti valinnaisaine tulee olla oppilaan valittavissa. Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1–9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille.

Valinnaisena aineena voidaan tarjota syventäviä ja soveltavia oppilaalle valinnaisia oppimääriä. Valinnaisten aineiden tulee edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lahden perusopetuksessa valinnaisaineille varatut vuosiviikkotunnit on sijoitettu paikalliseen tuntijakoon seuraavasti: neljännellä, viidennellä ja kuudennella luokalla oppilailla on mahdollisuus valita valinnaisaineita yksi vuosiviikkotunti lukuvuodessa, kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla oppilas voi valita valinnaisaineita kolme vuosiviikkotuntia lukuvuodessa. Näiden lisäksi

Lahdessa sekä viidennelle että seitsemännelle luokalle on osoitettu yksi ylimääräinen valinnaisainetunti (ns. Lahti-tunti).

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan, ja mikä on kunkin valinnaisen aineen nimi, laajuus sekä vuosiluokat, joilla valinnaista ainetta tarjotaan. Lisäksi opetuksen järjestäjä päättää, mitkä ovat kunkin valinnaisen aineen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet. Jokainen valinnainen aine muodostaa itsenäisen oppimäärän, joka siten myös arvioidaan omana oppiaineenaan. (OPH, <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/valinnaisten-aineiden-arviointi>)

Nykyinen Lahden perusopetuksen opetussuunnitelma otettiin käyttöön elokuussa 2016. Uudistuksen yhteydessä laadittiin kaupunkitasoinen valinnaisainetarjonta vuosiluokille 7–9, minkä seurauksena paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattiin yli 160 valinnaisainetta. (Liite 2 Yläkoulun valinnaisaineet Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmassa 1.8.2025 alkaen, taulukko Nykytilanne.) Runsaalla valinnaisainetarjonnalla haluttiin vastata lahtelaisten koulujen erilaisiin tarpeisiin, minkä vuoksi kaupunkitasoiseen opetussuunnitelmaan kirjattiin myös sellaisia valinnaisaineita, jotka olivat aidosti vain tiettyjen koulujen valinnaisainetarjottimella oppilaiden valittavissa.

Lähtökohtaisesti koulut toteuttavat ja suunnittelevat valinnaisaineiden tavoitteet ja sisällöt itsenäisinä kokonaisuuksina, joihin voidaan mahdollisuuksien mukaan sitoa tavoitteita yhdestä tai useasta oppiaineesta sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteista. Nykyinen kaupunkitasoinen valinnaisainetarjonta ei enää vastaa koulujen tarpeisiin, minkä takia sivistyslautakunnalle ehdotetaan valinnaisainetarjonnan yksinkertaistamista. (Liite 2, Yläkoulun valinnaisaineet Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmassa 1.8.2025 alkaen, taulukko 1.8.2025

alkaen.) Muutoksella mahdollistetaan jokaiselle koululle paremmat edellytykset laatia omaa koulua paremmin palveleva opetussuunnitelman tavoitteisiin perustuva valinnaisainetarjotin. Jatkossa koulut tarjoavat oppilaille Lahden perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisia valinnaisaineita vuosiluokilla 8 ja 9, mutta valinnaisaineiden tavoitteet ja sisällöt kuvataan yksityiskohtaisemmin koulun omassa lukuvuosisuunnitelmassa.

Sivistyslautakunnalle tehtävä muutosehdotus pohjaa Lahdessa tehtyyn opetussuunnitelman laajempaan tarkasteluun osana toiminnanmuutosta, joka liittyy myös tulevaan palvelualustaan, DigiOneen. Muutoksen tavoitteena on saada opetussuunnitelma nykyistä paremmin opettajien työkaluksi sekä näkyviin oppilaille ja huoltajille osana koulun arkea. Tehtävän muutoksen myötä koulujen tarjoamille valinnaisaineille on mahdollista aiempaa helpommin DigiOnen prosessissa määrittää tavoitteet kaupungin opetussuunnitelmasta ja tarkentaa niitä koulujen määrittämässä opetustarjonnassa.

Arjen taidot- kaikille 7. luokkalaisille oppilaille yhteisesti opetettava oppimiskokonaisuus opetuksen järjestäjän paikallisesti määrittelemänä oppiaineena

Lahden opetussuunnitelman paikallisessa lisäyksessä on todettu, että koulujen toimintakulttuurin kehittämisen keskiössä ovat arvostava vuorovaikutus, osallisuus, yhteistyö, laaja-alainen osaaminen sekä oppimiskokonaisuudet. Lisäksi opetussuunnitelman paikallisessa lisäyksessä todetaan myös, että aikuisen esimerkki ohjaa oppilaita arvostavaan vuorovaikutukseen ja yhdessä toimimiseen. Kouluissa kiinnitetään huomiota arjen kohtaamiseen ja vuorovaikutustilanteisiin. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan ja vahvistetaan säännöllisesti esimerkiksi luokkatunneilla. 5.- ja 7. -luokkien oppilaita ohjataan tunne- ja

vuorovaikutustaitojen vahvistumisessa systemaattisesti kouluille laaditun sisältökokonaisuuden mukaisesti.

Lahdessa opettajien tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjaamisen kehittämistä on määrätietoisesti edistetty. Nykyisiä 7.-luokan luokanvalvoja on koulutettu syyslukukaudella 2024 tunne- ja vuorovaikutustaitojen ohjaamisen vahvistamiseksi. Koulutuksia jatketaan seuraavan kahden lukuvuoden ajan siten, että kaikki yläkoulussa opettavat aineenopettajat ovat kolmen vuoden kuluttua saaneet koulutuksen. Kyseisen koulutuksen järjestäminen on toteutettu hankerahoituksella. Myös kaikki nykyiset 5.-luokan luokanopettajat ovat saaneet täydennyskoulutusta syksyllä 2024 tunnetaito- ja vuorovaikutteisten harjoitteiden ohjaamisessa. Tavoitteena on kouluttaa kaikki alakoulujen opettajat seuraavien vuosien aikana. Luokanopettajien koulutukset järjestetään sisäisenä koulutuksena, kouluttajana toimii draamapedagogi.

Luokanopettajat opettavat pääsääntöisesti suurimman osan luokkansa oppiaineista ja voivat ohjata tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista eri oppituntien puitteissa sekä erikseen nimetyillä luokkatunneilla. Yläkouluun ja aineenopettajajärjestelmään siirryttäessä tunne- ja vuorovaikutustaitojen sisältöjä on käsitelty pääosin terveystiedon oppiaineen tunneilla ja osin erillisellä 7.-luokan ns. Lahti-tunnilla. Paikallisen opetussuunnitelman mukaan 7.-luokalle kohdennettuna valinnaisaineena opetettu tunti on ollut tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä tieto- ja viestintätekniikan osaamisen vahvistamiseen osoitettu oppiaine. Tunnin opettaja ei ole useinkaan ollut oma luokanvalvoja, ja oppiaineen sisällöt sekä painotukset ovat vaihdelleet. Tämän lisäksi painotettua opetusta antavat koulut ovat osoittaneet kyseisen tunnin painotetun opetuksen järjestämiseen. Ongelma, joka tilanteesta on seurannut: oppilaat eivät ole saaneet yhdenvertaista paikallisen opetussuunnitelman tarkoittamaa opetusta. Opetushallituksesta saamamme ohjeistuksen perusteella tätä menettelytapaa ei voi enää jatkaa.

Samaan aikaan oppilaille tehtyjen hyvinvointikyselyjen tulokset kertovat, että oppilaiden kokemus välittävistä aikuisista yläkouluissa on vähentynyt ja kiusaamiseen puuttumattomuuden kokemus lisääntynyt. Pitkäaikaisseurantaan tekävässä kansallisessa arviointitutkimuksessa todetaan, että 9.luokkalaisten osaaminen on laskenut ja asenteet muuttuneet kielteisemmiksi (Valtakunnallinen arviointitutkimus REAL). Opettajia huolettavat koulupoissaolojen ja koulusta kokonaan poisjäämisen lisääntyminen. Koetaan ryhmään kuulumattomuuden tunnetta ja koulunkäynnin mielekkyys on heikentynyt (Koululäsnäölon vahvistaminen Päijät-Hämeessä - hanke).

Todetut ilmiöt ja haasteet ovat valtakunnallisia, jopa globaaleja. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut peruskoulun tulevaisuustyöryhmän, jonka tavoitteena selvittää, mikä on se tulevaisuuden koulu, joka mahdollistaa nuorten merkityksellisen elämän ja tukee oppimisen mahdollisuuksia nopeasti muuttuvassa maailmassa. Ydinosaamiseksi on kirjattu luku- ja kirjoitustaito, matemaattiset taidot ja elämänhallintataidot. Maailman segregoituaessa korostuu *oppimisen merkityksellisyys oppijalle, oppilaiden hyvinvointi ja yhteisöllisyyden kokemus*. Myös nuorisotutkimusten tuloksissa yhteys elämään tyytyväisyyden ja ryhmään kuulumisen tunteen välillä korreloi vahvasti.

Vastataksemme tunnistettuihin haasteisiin, keskeiseen jokaisen oppilaan ryhmään kuulumisen tarpeeseen ja koulutyön mielekkyyteen, osoitamme elokuusta 2025 alkaen tämän 7.-luokan Lahti-tunnin kaikille oppilaille yhteiseksi "Arjen taidot" -oppiaineeksi, jota ohjaa oman ryhmän luokanvalvoja. Arjen taidot -oppiaineen toteutus edellyttää Lahden perusopetuksen tuntijakoon kohdennetun ylimääräisen oppitunnin (1 vuosiviikkotunti) säilyttämistä verrattuna valtakunnalliseen minimituntijakoon. Arjen taidot -oppiaineen toteutus ei siis lisää kustannuksia, mutta estää yhden vuosiviikkotunnin leikkauksen ja siten vähentää säästöpotentiaalia (noin 127 000 euroa/vuosi) opetuksesta. Kaikille oppilaille

yhteisen oppisisällön vaikuttavuuden arvioidaan olevan niin merkittävä, että taloudellinen resurssointi on tarkoituksenmukaista toteuttaa.

Perusopetuslain 11§ antaa opetuksen järjestäjälle mahdollisuuden määrätä jokin paikallinen oppiaine kaikille oppilaille pakolliseksi. Tällöin oppimäärä tulee kuvata paikallisessa opetussuunnitelmassa (oppimäärän nimi, laajuus, oppimäärän tehtävä, tavoitteet ja keskeiset sisällöt). Edelleen paikallisesti määritellylle, kaikille yhteiselle oppiaineelle tulee osoittaa lukujärjestyksessä paikka ja määrätä opettaja tai opettajat.

Tämän oppimiskokonaisuuden tavoitteita, sisältöjen täsmentämistä ja tuntisuunnitelmia laatimaan perustettiin Lahdessa 1.2.2025 laaja-alainen työryhmä, jonka kokoonpanoon kuuluu rehtoreita, aineenopettajia, oppilaan ohjaajia, koulunuorisotyöntekijöitä, draamapedagogi sekä ankkuripoliisi, ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori ja aluekoordinaattori. Työryhmä on päätenyt seuraavaan kaikille seitsemäsluokkalaisille yhteiseen oppimiskokonaisuuteen.

Arjen taidot, 1 vvt, oppimäärän tehtävä

Arjen taidot -oppitunneilla vahvistetaan kouluun ja ryhmään kuulumisen tunnetta sekä syvennetään arjen ja elämänhallintataitojen merkitystä niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasolla. Vahvistetaan oppilaan yritteliäisyyttä ja osallisuuden kokemusta yhteiskunnassa. Oppilas tietää ja ymmärtää, mitkä ovat oppivelvollisen oikeudet ja velvollisuudet. Oppilaan tunne-, turva- ja vuorovaikutustaidot vahvistuvat. Oppilaan tieto- ja viestintätekniset taidot kehittyvät. Samalla tutustutaan työelämässä tarvittaviin taitoihin ja oppilasta ohjataan vastuulliseen työntekoon.

Tavoitteista johdetut oppimisen tavoitteet

T1 Oppia toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti erilaisissa toimintaympäristöissä

T2 Ymmärtää yksilön merkitys osana omaa ryhmää, kouluyhteisöä ja yhteiskuntaa.

T3 Saada valmiuksia, jotka edistävät yritteliäisyyttä ja myönteistä asennetta työtä kohtaan

T4 Vahvistaa rakentavan vuorovaikutuksen ja ryhmässä toimimisen taitoja

T5 Vahvistaa oppilaan itsetuntemusta ja tunnetaitoja

Arjen taidot oppimiskokonaisuuden sisällöt jakautuvat seuraavasti;

Tunne- ja vuorovaikutustaidot (12h)

Kiusaamisenvastaisuus, turvataidot sekä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus (6h)

Tieto- ja viestintäteknologia sekä digiturvataidot (6h)

Luokan yhteistyötaidot (6h)

Oma työ/ Yrittäjyys (4h)

Laillisuus- ja päihdekasvatus (4h)

Oppiaineen opettaja ja arviointi:

Arjen taidot- oppiainetta opettaa kokonaisuuteen perehdytetty luokanvalvoja.

Oppiaineen luonteen vuoksi aine arvioidaan asteikolla hyväksytty/ hylätty.

Kahdeksannella vuosiluokalla opetettavan yhden valinnaisen tunnin siirtäminen seitsemännelle vuosiluokalle

Jotta edellä kuvatut ja sivistyslautakunnalle ehdotetut muutokset ja täsmennykset on mahdollista toteuttaa, ehdotetaan sivistyslautakunnalle, että se tekee muutoksen myös taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien tuntijakoon (Liite 3: Lahden perusopetuksen tuntijako 1.8.2025 alkaen). Taide- ja taitoaineiden vähimmäistuntimäärien lisäksi perusopetuksen oppimäärään kuuluu jokaiselle oppilaalle valinnaisia tunteja kuvataiteen, kotitalouden, käsityön, liikunnan ja musiikin opetukseen vuosiluokille 1–9: kuusi vuosiviikkotuntia on osoitettu vuosiluokille 1–6 ja viisi vuosiviikkotuntia vuosiluokille 7–9. Opetuksen järjestäjä voi

osoittaa taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit suoraan edellä mainittuihin taide- ja taitoaineisiin joko kokonaan tai osittain. Tällä hetkellä Lahden perusopetuksessa taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit on jaettu vuosiluokilla 1–6 opetuksenjärjestäjän osoittamalla tavalla suoraan taide- ja taitoaineiden kesken (Liite 1: Lahden perusopetuksen tuntijako sivla 23.1.2025 §8), vuosiluokilla 8–9 oppilaalla on mahdollisuus valita viisi vuosiviikkotuntia taide- ja taitoaineiden valinnaisainetunteja.

Kun Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmaa ja siihen pohjaavaa toimintakulttuuria tarkastellaan kokonaisuutena, ehdotetaan sivistyslautakunnalle yhden taide- ja taitoaineen valinnaisen tunnin siirtämistä kahdeksannelta vuosiluokalta seitsemännelle luokalle elokuusta 2025 alkaen. Siirtämällä yksi taide- ja taitoaineen valinnainen tunti seitsemännelle vuosiluokalle, mahdollistetaan taide- ja taitoainetta painotusaineena opiskeleville yksi vuosiviikkotunti lisää opetusta painotetussa aineessa. Aiemmin painotettua opetusta tarjoavat koulut ovat voineet hyödyntää seitsemännelle vuosiluokalle osoitetun Lahti-tunnin painotusaineen opettamiseen, mikä ei ole enää mahdollista paikallisen, kaikille seitsemäsluokkalaisille yhteisen Arjen taidot -oppiaineen myötä. Seitsemännelle vuosiluokalle siirrettävä taide- ja taitoaineen valinnainen osoitetaan muutoin käsityön opetukseen. (Liite 3, Lahden perusopetuksen tuntijako 1.8.2025 alkaen.)

Tässä esityksessä sivistyslautakunnalle ehdotettujen muutosten perusteella Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmaan tehdään tarvittavat tekstikorjaukset sekä täsmennetään lukua 13 tarpeellisin osin.

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimus

Toimenpiteet

Tiedoksi perusopetus

Sivistyslautakunta

Päätöspäivämäärä 22.04.2025

Peruskoulut